

Življenje v železni dobi

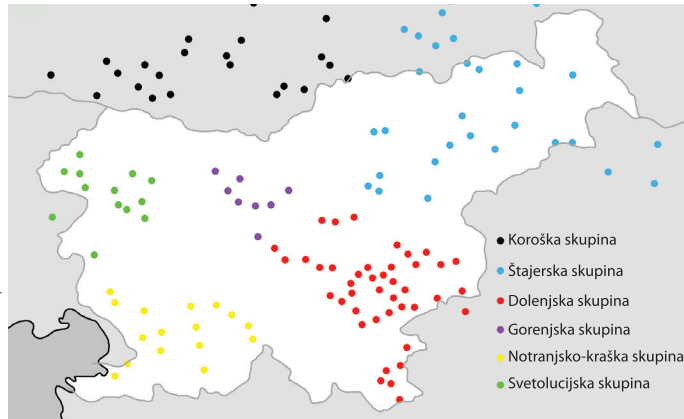
1. Družbena ureditev

V starejši železni dobi je na prostoru današnje Slovenije živelo več kulturnih skupin, katerih ozemlja se v veliki meri ujemajo z današnjimi slovenskimi pokrajinami. Njihovih prvotnih imen žal ne poznamo, saj v antičnih virih niso zabeležena. Železnodobni prebivalci so živeli v

2	12		4	9	
---	----	--	---	---	--

, te pa so se združevale v rodove. Rod je vodil rodovni vodja, veljak. Ti so načelovali železnodobnim naseljem. V večjih središčih je za oblast tekmovalo več rodovnih veljakov. V času starejše železne dobe je bila družba razslojena. Ob premožnejšem sloju, veljaki in njihovih življenjskih sopotnicah, so pomembno vlogo v družbi imele tudi svečenice. Nižji sloji so se ukvarjali z obrtjo ter kmetovanjem. Posamezne rodovne skupnosti so bile avtonomne in različno močne.

Kulturne skupine v železni dobi. Risba: arhiv NMS.

2. Veljaki in bojevniki

Bojevniki so imeli v starejši železnodobni skupnosti posebno mesto in veljavo. Iz tega sloja prebivalstva so izšli tudi prvaki takratnih skupnosti. Ti so nadzorovali pridobivanje in trgovanje z železom, pa tudi z drugimi dobrinami. Kako je živel najvišji sloj prebivalstva, lahko le sklepamo. Po

Veljak iz dolenjske skupnosti. Risba: arhiv NMS.

upodobitvah sodeč so se ukvarjali z jahanjem, lovom, se družili na gostijah, se udeleževali verskih obredij ipd. Keltske bojevnike si lahko glede na arheološke najdbe in opise antičnih piscev predstavljamo kot divje, krvoločne in neustrašne bojevnike, ki so orožje premaganih sovražnikov obešali kot

17	12	10		3	5	3
----	----	----	--	---	---	---

 v svojih svetiščih.

3. Obrtniki

Železnodobni ljudje so se v domačem okolju ukvarjali z obdelovanjem lesa, pletarstvom in vrvarstvom ter tkalstvom. Glavni surovini za izdelavo sukna in platna sta bili volna in lan, ki so ju predl ročno na vretenih. Blago so tkali na pokončnih lesenih

	17		17			
--	----	--	----	--	--	--

.

Tritinbulum (zvonček): sestavljena bronzasta okrasna plošča z upodobitvijo predl in tkalca (Bologna). Risba: arhiv NMS.

V 6. stoletju pr. n. št. so pričeli uporabljati lončarsko vreteno, ki je omogočalo serijsko izdelavo podobno oblikovanih posod ter izdelke boljše kakovosti. Takratni ljudje so bili mojstri v predelavi kovin ter livarstvu. Poznamo torej štiri glavne skupine rokodelcev: kovače in torevte, tesarje in rezbarje, tkalce ter livarje in metalurge.

4. Vloga žensk

Grobne najdbe pričajo o dveh družbenih položajih žensk višjega sloja: bile so ali življenjske spremljevalke veljakov ali izvajalke kulturnih obredov. Ženo veljaka je lahko doletela tudi vloga močeve spremljevalke v onostranstvo (ob njegovi smrti je bila lahko žrtvovana). Obstajajo pa tudi dokazi o samostojnejši vlogi nekaterih žensk,

		3		3	9	4	
--	--	---	--	---	---	---	--

, ki so skrbele za pravilno izvajanje obredja svoje skupnosti. O njih pričajo ženski grobovi s šamanskimi atributi. Ženska v keltski družbi je skrbel za dom in družino. Po Gaju Juliju Cezarju je imel mož oblast nad življenjem žene in otrok, kljub temu pa so bile ženske in moški vodilnega sloja v keltski družbi precej enakopravni. V vladarskih rodbinah naj bi sklepali tudi politične poroke.

Zlata steklen in jantarjev nakit iz starejše železne dobe iz Dolenjske. Foto: arhiv NMS.

5. Otroci

O otrocih in njihovem življenju v železni dobi vemo izjemno malo. Otroških grobov, ki bi arheologom lahko razkrili podrobnosti iz njihovega življenja, je bilo najdenih le malo. V nekaj

Foto: arhiv NMS.

primerih so bili tudi v otroških grobovih bogati pridatki, kar nakazuje, da se je prestižni status vodilnega sloja dedoval. Zanimiva figura iz časa starejše železne dobe je glinasti

	10	9	5	4		3	
--	----	---	---	---	--	---	--

 na kolesih iz Podzemlja v Beli krajini, ki je bil verjetno najden v grobu deklice. Skozi vrat ima narejeno večjo luknjo, najverjetneje za napeljevanje vrvice. Na ta način ga je deklica lahko vlekla za seboj in ji je služil kot igrača.

6. Živinoreja, poljedelstvo, lov

Osnovo za preživetje sta železnodobnemu človeku predstavljala poljedelstvo in živinoreja. V tem času se je razmahnila živinoreja. Najpomembnejša je bila govedoreja, takoj za njo pa ovčereja in kozjereja ter prašičereja. Drobnico so redili zaradi mleka in mesa, ovce pa so dajale tudi volno. Govedo so uporabljali tudi za vleko rala. Tedanji ljudje so poznali in pridelovali vse glavne vrste

	4	17
--	---	----

 – pšenico, ječmen, oves, proso in rž. Jedilnik so si popestrili tudi z zeljem, repo, kolerabo, bobom in grahom. Lov je bil v železni dobi sicer priljubljen, vendar v prehrani ni imel večje vloge.

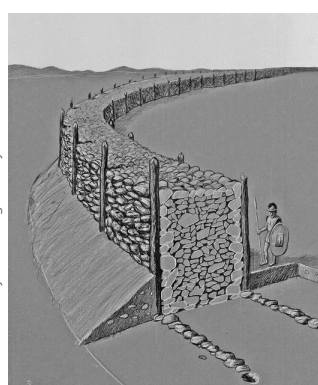
Izsek dveh frizov s situle Certosa v Bologni: sprevod živali in ljudi z darovi. Risba: arhiv NMS.

7. Naselja

Najznačilnejša naselja v času starejše železne dobe so

	12		2	4			
--	----	--	---	---	--	--	--

, z mogočnimi kamnitimi obzidji zaščitene višinske naselbine. Običajno so zgrajena

Rekonstrukcija kamnitega obzidja. Risba: arhiv NMS.

na obrobju dolin, da so lažje nadzorovali okolico. Ostanke lahko še danes najdemo na gričih, hribih in vzpetinah po vsej Sloveniji. V mlajši železni dobi so s prihodom Kelto sprva opustili življenje v takšnih naselbinah in živeli samo v neutrenjenih nižinskih naseljih. Ob koncu mlajše železne dobe,

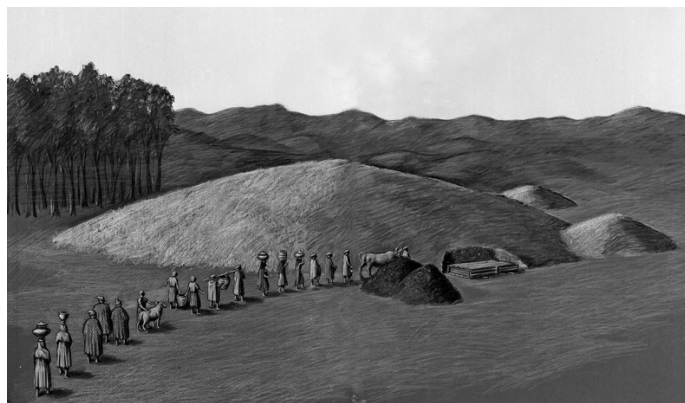
z začetki vojaških prodorov Rimljanov, so pogosto ponovno naselili utrjene naselbine. Tako v starejši kot v mlajši železni dobi je bilo območje Slovenije gosto poseljeno.

8. Grobišča - mesta mrtvih

Železnodobne skupnosti so svoje pokojnike pokopavale na različne načine. Večinoma so prebivalci pokojnike sežigali, sežgane kosti z žganino in s pridatki pa pokopavali v t. i. žganih grobovih, običajno v

		12		
--	--	----	--	--

. Pogosto pa so sežgane kosti enostavno polagali v grobne jame, ki so jih

Rekonstrukcija grobišča. Risba: arhiv NMS.

pokrili s kamnitimi ploščami. Drugod, predvsem na Dolenjskem, se je uveljavil pokop celega trupla v gomili. Te so ležale v neposredni bližini naselij in so bile pravzaprav družinska pokopališča. V tako družinsko gomilo so člani družine ali rodu pokopavali več generacij, pogosto več stoletij. Kelti so pokojnike pokopavali na planih grobiščih. V moških grobovih latenske dobe je poleg sežganih kosti priloženo še značilno orožje (meči in sulice ter ščiti), včasih tudi njihov pribor. V ženskih grobovih je bil najden nakit - fibule, zapestnice, nanožnice, ogrlice.

Viri:

Collis, J. 1984. *The European Iron Age*. Dostopno na <https://books.google.si>.

Miškec, A., 1999. *Keltski zlatnik. Zakladi tisočletij: zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*. 46.

Trampuž Orel, N., 1999. *Prazgodovinski stekleni in jantarni izdelki. Zakladi tisočletij: Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*. 40.

Trampuž Orel, N., 2006. *Starejša železna doba. Stopinje v preteklost: Zakladi iz arheoloških zbirk Narodnega muzeja Slovenije*. 34–38.

Turk, P., 2006. *Mlajša železna doba. Stopinje v preteklost: Zakladi iz arheoloških zbirk Narodnega muzeja Slovenije*. 39–41.

Turk, P., 1999. *Bronast oklep iz Novega mesta. Zakladi tisočletij: zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*. 28.

SSKJ. <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.

Pridobljeno s spletne strani 7. 9. 2015.

KONČNO GESLO:

	10	B	12	3	2	9	10
--	----	---	----	---	---	---	----

	P	4	17	5	3
--	---	---	----	---	---

Prizor z drugega friza na situli z Vač. (Friz: vodoraven, zgoraj in spodaj omejen okras, ki se pojavlja zlasti na stenah, lahko pa tudi na različnih predmetih.)

Ime in priimek

Ime OŠ

Naslov OŠ ali domači naslov

Rešitev oddaj v svoji knjižnici ali jo pošlji na naslov:

MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
»Za MEGA kviz«